

Diana Pungeršič

**Nataša Konc Lorenzutti: *Kava pri dišečem jasmínu.*
Ljubljana: Mladinska knjiga (Zbirka Nova slovenska knjiga), 2013.**

Če je žirija nagrade modra ptica 2011 skupno podstat nominiranih del, med katerimi se je znašel tudi obravnavani roman, našla v “transrealizmu”, ki se je v stroki uveljavil kot oznaka za osrednjo težnjo slovenskega poosamosvojitvenega romanopisja, bi glede na opredelitev termina zadevni roman lahko vzeli kot prototip. Tako zaradi prevlade realističnih postopkov pri gradnji dela in zaradi izrazite usmerjenosti v intimo posameznika kot zaradi visoke stopnje berljivosti, vezane na znane pripovedne, žanrske, stilne obrazce, nenazadnje pa tudi zaradi nove emocionalnosti kot prevladujočega čustvenega stanja subjekta.

Kava pri dišečem jasmínu v ospredje postavlja protagonistko Jasmino in njeno ljubezensko, partnersko, zakonsko razmerje s hazarderjem od njenih študentskih do srednjih let. Roman bi pavšalno lahko označili za ljubezenskega (v delnem obnavljanju žanrskega obrazca dodatno pritrjuje zgornji znanstveni oznaki), nekoliko bolj bi zadeli z oznako psihološki. Vendar bi takšno predalčkanje le delno ustrezalo kompleksni romaneskni celoti, v kateri bralec skozi protagonistkino notranje uvidevanje spremlja njeno agonijo v lovljenju življenjskega ravnotežja. Če bi vzdušje dela skušala izraziti s pomočjo (zavajajočega) naslova, bi – prej kakor s prijetnim pomenkom ob skodelici kave v senci jasmína – kavo povezala z nadležno želodčno kislino in pekočo zgago, dišeči jasmín pa z medlim, globoko poteptanim idealom.

Zgodbo, ki nam jo pisateljica odstira zdržema, a v premišljenih koncentratih, je preprosta, vezana predvsem na Jasminino željo po vzpostavitvi srečnega in ubranega odraslega življenja. Izbira primerne partnerja in prizadevanje za medsebojno slogo bi v njenem primeru zadostovala za dosego življenjskega načrta, a prav tu se ji usodno zalomi. Po nekem iracionalnem vzgibu se na točki, ko bi se lahko utirila v tradicionalno, predvidljivo življenjsko krožnico z zglednim fantom, junakinja spusti

v odnos z moškimi, ki poteši njeno potrebo po "nevsakdanjosti". Kaj hitro se izkaže, da v tej težnji svoje življenje usodno preplete s kockarjem. Na prvi pogled še ena v vrsti žajfastih ljubezenskih avantur se razvije v vzlast odnos, ki bi ga bilo mogoče strniti v nekaj oznakah: strastna in usodna privlačnost, divjost, slepa predanost, nemir, bolezenska odvisnost, čustveno izsiljevanje, ujetost, strah, tesnoba, občutek krivde, lažne obljube, prekrivanje resnice, začarani krog, nemoč pobega ipd. Skratka, bolj ko se Primož izgublja v igralniškem vrtincu in utaplja v dolgovih, močneje v odnosu duši Jasmino.

Zgodba s preišljeno gradnjo, ki v jedru sledi Jasmininemu razmišljanju, nekakšnemu dnevniškemu beleženju življenja, odstira njeno psiho in posledično motivacije njenih ravnanj. Jasmina sprva niti ne dojame, v kakšno odvisniško mišlovko se je ujela, v svoji zaljubljenosti in posledični prizanesljivosti pa tudi ob vsakokratnem trdem pristanku še naprej slepo naseda Primoževim manipulacijam, sladkim obljubam, da bo ruleto ustavil in bosta uspela zaživeti normalno. V tej veri se utrjuje zlasti med nosečnostjo, saj je prepričana, da bo starševstvo Primoža naredilo skrbnejšega in mu vtilo moči za premostitev odvisnosti, da "bo kos preboju iz svoje blodne ohromelosti!" Šele večkratne drastične zlorabe zaupanja Jasmino toliko streznijo, da se po rojstvu dvojčkov odseli k staršem in se z njihovo pomočjo od moža loči tudi formalno. Vendar trganje iz odnosa ne poteka preprosto, spremlja ga dosti dvomov, vzponov in padcev, saj Jasmina Primoža še vedno na neki način ljubi, mu želi pomagati, ga rešiti, hkrati pa je tudi on iz svojega primeža noče zlahka izpustiti; omamlja jo z lažnimi in že kar osladnimi pisemskimi obljubami zvestobe, poboljšanja ipd. Jasmina se znajde v mučnem čustvenem vrtincu: "Ali je ljubezen tudi, če pustiš človeka njegovi lastni volji in pri tem dopustiš, da se uniči ..."

Tako selitev kot poznejša ustalitev z novim partnerjem, ki v odnos prinese svoja bremena iz preteklosti, se izkažeta kot nezadostna protiutež Jasminini viharški ljubezenski preteklosti. Zatika se ji skoraj na vsakem koraku: "...odprle so se stare jame, kosti lezejo ven." Zlasti po tem, ko se po nekaj letih v njeno novo življenje kot obujeno rakasto tkivo zopet razraste že ozdravljeni in vnovič poročeni Primož, ki tokrat ne zahteva denarja, temveč stike z otrokoma, pri čemer na plan znova prileze njegova lisjaška narava in neverjetna sposobnost manipulacije.

Ob spremljanju Jasminine zgodbe bi se zaradi na videz tendenčnega kopičenja protagonistkinih težav bralec lahko upravičeno muzal, vendar je takšno dojemanje sveta z ožariščeno subjektinjo po kopici mukotrpnih razočaranj, ki jih doživi v odnosu s svojo prvo veliko ljubeznijo, tudi moč upravičiti. Nenazadnje v odnosu z njim tudi sama postane odvisnica,

potrebna duševnega zdravljenja. Čeprav je Jasmina, sodeč po njeni neomajni volji, da se bori, zlasti pa po njenih lucidnih, tudi samoironičnih samoanalizah in uvidih v dane razmere oziroma razmerja, močna in razgledana ženska, in čeprav že v uvodnih povedih romana izvemo: "Nikoli ni hotela postati žrtev, ni si sama izbrala vloge!", se vendarle ves čas kaže, da je v hazardni igri s Primožem vendarle šibkejša.

Kar nenazadnje potrdi tudi z začetkom staknjen konec in posledična krožna struktura romana. Avtorica tako prikaže, da Jasmina pravzaprav živi iz preteklosti, je z njo zaznamovana v sedanjosti, z njo pa bodo zaradi njene labilnosti bržkone zaznamovani tudi njeni potomci. Kot problematičen se kaže zlasti odnos s sinom, ki je za razliko od hčerke bolj samosvoja osebnost, hkrati pa Jasmino nezavedno nenehno spominja na bivšega moža. Primož je njeno življenje že davno postavil na glavo, a Jasmini se vrta še zdaj, ko že stoji na lastnih nogah. "Stara zavržena stvar se zažira v novo, kakor da bi hotela izpiti njeno življenje in ga spet imeti zase." Jasmina se ne nazadnje duhovno čuti povezano z babico, ki je drugo svetovno vojno preživela v taborišču: "Pretiravam, če rečem, da se je babičina menažka vselila vame?" S čimer že namiguje na nezavedno v sebi, ki ji tako neizprosno kroji usodo.

Nataša Konc Lorezutti med literati ni novinka, precej kilometrine si je nabrala s pisanjem otroških del, za seboj ima poleg romanesknega prvenca *Bela, bela lilija* (2006) tudi zbirko kratkih zgodb, kar se kaže tudi v slikovitem slogu *Kave pri dišečem jasmínu*, ki s svojimi poetičnimi odlomki, ki jih napoveduje že naslov, premišljenim jezikom in občutkom za pravo mero učinkuje klasično, vendar ne staromodno. Domala nenavadno se zdi, da je avtorici z "izbranim" jezikom, brez eksczesnih jezikovnih sredstev uspelo zaobjeti tako skrajna psihološka stanja. Zlasti prepričljivo so ubesedena Jasminina doživetja, občutja, temelječa na inovativnih in preciznih primerjavah: "Obšla jo je misel, da bi menjala kožo za bombažno platno, ga oprala na devetdesetih stopinjah in ga zlikala z obiljem pare." "Potem je bila seveda še bolj poražena in popražena, kakor priloga k zrezku, na zažgani čebuli." Zasedimo tudi nemalo sklicevanj na znana literarna, filmska, glasbena dela, v katerih Jasmina odkriva delček svoje usode, hkrati pa interpretativno razpirajo tudi sam roman.

Četudi delo v prvi vrsti tematizira specifično ljubezenskega odnosa, mu ne gre oporekati visokega potenciala bralske identifikacije (ne zgolj ženske) in univerzalnosti ideje – prikazati človeka, njegovo ravnanje v odvisnosti od vseh vidnih in nevidnih, preteklih in prihodnjih silnic. Avtorici je uspelo ustvariti delo, v katerega se bralec spričo protagonistkine nenehne introspekcije, pogosto že kar komaj verjetne distancirane vivisekcije lastne

duše, zelo hitro potopi in v njem tik ob boku protagonistke tudi zaživi, hkrati pa iz dela težko, počasi izplava, saj kompleksnosti problematike ne more kar na hitro zapopasti ter se mu zatorej na široko razprostre polje njegove refleksije.

Če na tem mestu tudi sama staknem konec z začetkom, bi nemara v obravnavanem primeru predpone pri oznaki "*transrealen*" ne veljalo razumeti zgolj kot navezavo na realistično literarno tradicijo, realistično metodo, tehniko pisanja, temveč tudi v smislu duševne zamaknjenosti, v katero nas je realnost zmožna pahniti.